

Manipulált irodalom, manipulált könyvkiadás (2.)

A nyelvi kommunikáció megszüntetése a magyarsággal

A hetvenes évek második felére túlsúlyba jutott, s mára totális uralmat kiépített, liberális eszmerendszerbe ágyazódott posztavantgárd=posztmodern irodalom kitépte magát a magyar kultúra örökségéből, megtagadta a kárpát-medencei nemzeti létünk szellemiségét, és megpróbálta szétzúzni azt a nyelvi kommunikációs rendszert, amely a magyarság keleti sztyepei, közép-ázsiai kollektív életének évezredeiben gyökerezik, s amelynek metaforáit, szimbolikáját, archetipológiáját, mítoszának egészét máig is ösztönös tudással értette és érti a magyarság. A közösségi múlt évszázadainak, évezredeinek kollektív tudatban őrzött valóságát, s a nemzeti tudat alatti rétegekből mindig felszínre hozható mítikus tartalmát. E helyett a posztmodern irodalom újfajta nyelvi egységekből, "szegmentumokból" "építi" a maga gyökértelen, a nemzetek feletti internacionalizmus sematizmusából gyártott műveit, olyan "szegmentumokkal", s azok olyan jellegű kapcsolásaival, amelyeknek már semmiféle jelentéstartalma nincs a magyarság számára. S filozófikus-íronikus klisékből gyártott nyelvi leleményeik inkohereciája, és így az igazi művészi élmény hiánya, a katarzis hiánya a magyarság számára szellemileg emészthetetlené, más nemzetek számára pedig érdektelenné teszi agytornáik művészetté manipulált termékeit.

A világ minden táján csak a nemzeti múltból és jelenből sarjadó művészet hiteles. S ahol hiányzik a nemzeti múlt európai vagy ázsiai mélységű öröksége, például az Egyesült Államokban, ott a háromszáz év hagyatékával gazdálkodnak. Vagy az európai kultúra ősrétegeibe, mitologikus múltjába nyúlnak vissza példáért, archetipusokért, mint ahogy azt Updike a *Kentaur* c. regényével tette, amikor az amerikai kisvárosi tanár élete és a mitológia között a görög sorstragédiák erejével vont párhuzamot, úgy, hogy ezáltal az emberiség mítoszokba oltott kollektív létének egyik archetipusát hívta elő.

A magyar olvasóval történő nyelvi kommunikáció megszűnése, a múlt ősrétegeiből táplálkozó metaforarendszer kiiktatása, a "szövegregények", "modell-drámák" internacionális kapcsolódású nyelvi szegmentumokra való feltördelése nem hozhat létre jelentős műveket, művészetet. Mert nemcsak hogy a realista vagy realizmus közeli művek katarzisélménye nem születik így meg, de a realizmuson túllépő modernség groteszk, abszurd áramlataiban is elhal így a katarzis másfajta, feketébben csillámló döbbenete.

A posztmodern-posztavantgárd irodalom - a strukturalista és egyéb iskolák térhódítása után - szinte törvénytzerűen termelte ki magából az új irodalom

piramisát építő kőműveseket, a kritikának, irodalomtörténetírásnak egy újfajta akadémikusság ezoterikus halandzsanyelvével hadakozó katonáit. Akik elvetették a magyar kritika irodalmat közvetítő, ízes, gazdag nyelven megszólaló esszé-hagyományait, s egy - magyar szókincset száműző - angolszász-latin szakkifejezésekből habarcsolt, csikorgó, emészthetetlen, spekulatív nyelvet hoztak létre, amelyhez mind a mai napig elfelejtették mellékelni az értelmező-szótárakat. Az MTA *Irodalomtudományi Intézetének* Irodalomelméleti Osztálya volt az első számú bázisuk, ahol a magyar szellemi élet átgyűrására gyülekeztek. Szegedy-Masszák Mihály, Veres András, Kulcsár Szabó Ernő az uttörők közé tartoztak, de a hozzájuk csatlakozott Poszler Györggyel, Balassa Péterrel, Szilágyi Ákossal, Radnóti Sándorral, Dérczy Péterrel - és a népi-nemzeti értékeket eláruló - Kis Pintér Imrével, Varga Lajos Mártonnal és másokkal együtt már kirajzottak az egyetemekre, a folyóiratok szerkesztői, rovatvezetői posztjaira, mindenhol az új irodalmi értékrendet kovácsolva, és még a középiskolai magyar irodalmi tankönyveket is a saját ízlésük szerint átírva, életidegen nyelvezetükkel a diákokat a magyar irodalomtól egy életre eltántorítva.

A nemzeti értékeket védő B. Nagy László, Béládi Miklós halála, Kiss Ferenc megbetegedése után szinte az egész *Irodalomtudományi Intézetet* megszállták, aztán a bölcsészkarok tanszékeinek tetemes részét, a folyóiratokat. A könyvkiadóknak is jórészt az ő elvbarátaik egyengették és egyengetik a posztmodern mesterek útját, s emelték trónra hónapszámra az újabb meg újabb avantgárd "tehetségeket" és élő klasszikusokat. Akiknek a valódi magyar irodalmi értékrend megteremtése után valahol a másod-harmadvonalban lesz a helyük, mint a nyelvi játékok mestereinek, a jelenlegi "mesterek" ágáló figuráinak túlnyomó részét pedig a feledés jótékony homálya fogja majd beborítani.

Az ötödik hadoszlop rohama

Ma még akadály nélkül nyomulhatnak előre. Mára a magyar szellem gyarmatosításának hatalmas, összefüggő, a szellemi, kulturális élet minden területére kiterjedő birodalmát hozták létre. A tanulmányom első részében már említettem, hogy emelték fel a liberális-posztmodern piramis csonka gúlájának tetejére Déry Tibort, Örkény Istvánt, Szentkuthy Miklóst, Konrád Györgyöt, a "nagy öregeket". Aztán a hetvenes-nyolcvanas években a fiatalabbakat, de már az életükben is klasszikussá manipulált mestereket: Esterházy Pétert, Nádas Pétert, Spiró Györgyöt, Bereményi Gézá, Kornis Mihályt, Petri Györgyöt, Kukorelly Endrét. A posztmodern klasszikusok névsora

azóta tovább bővült: az idősebb nemzedékből Eörsi István, Kertész Imre, a fiatalabbak közül Lengyel Péter, Zalán Tibor, Parti Nagy Lajos, Szkhárossy Endre, Krasznahorkai László, Garaczi László, Németh Gábor, Molnár Miklós, Körössi P. József, Nagy Atilla Kristóf, Darvasi László emelkedett a posztmodern ormok trónusaira. Darvasi László pályájának tündökletes felíveléséről épp mostanában hallhattunk a Rádió karácsonyi Gondolatjel-műsorában. Darvasi az *Élet és Irodalomban* tűnt fel tulajdonképpen nem is irodalmi jellegű írásával, ez aztán meghozta számára az átütő sikert, s így fél év alatt feljuthatott a magyar Parnasszus csúcsára - állította szem- és hangrezenés nélkül a Bölcs István- féle műsor szakértője. Balaskó Jenő meguszta a Dávid-pajzsra emelést: még idejében elillant az ár ellen úszni nem óhajtó öreg, klasszicista újholdasok posztmodern bacilustenyészetéből, s az Örley-Társaságból is, markáns tehetségét a nemzeti orgánumokban kamatoztatva.

Mert bizony a magyar irodalom szellemiségétől mélyen idegen posztmodern-posztavantgárd különítmény rohamra a "rendszerváltozás" óta még erőteljesebbé vált. Most már birtokukba vették, kisajátították a műhelyekkel, intézményekkel együtt csaknem az egész magyar irodalmat. De 1990 előtt sem tétlenkedtek. Első számú bázisaik - az *Irodalomtudományi Intézet*en kívül - a pécsi *Jelenkor*, a szombathelyi *Életünk*, Budapesten pedig az *Élet és Irodalom*, a *Kritika*, 86-ig (az ellenzékiellenére is) a Kulin Ferenc-Reményi József Tamás szerkesztette *Mozgó Világ*, s a 90 előtti években egyre inkább a *Kortárs* és a *Vigilia* nevű folyóiratok lettek. Az utóbbi kettő urbanus-posztmodern irányba történt elmozdulása különösen lehangoló tény volt: hiszen a *Kortárs* és a *Vigilia* Simon István, Kovács Sándor Iván, Száraz György, illetve Rónay György és Hegyi Béla főszerkesztősége idején a népi-nemzeti irodalomnak is helyt adó, a Kádár-rendszerrel szemben mérsékelt ellenzéki orgánumoknak számítottak. Nem árt azt is megemlítenünk, hogy a nemesebb veretű, klasszicista-pannon hagyományokat őrző pécsi *Jelenkor* posztmodern bázissá varázsolása - Szederkényi Ervin betegségét és halálát kihasználva - Parti Nagy Lajos és Csordás Gábor műve volt elsősorban.

A sajátos irodalmi értékrend kialakításában meghatározóan sötét szerepet játszott a *Magvető Kiadó*. A folyamat már Kardos György hosszú igazgatósága idején elkezdődött, s folytatódott Jovánovics Miklós, Hegedős Mária igazgatósága alatt. A posztmodern-posztavantgárd nagymesterek és élő klasszikusok szinte kivétel nélkül a *Magvető Kiadó* védemnyője alatt növesztgethették szárnyaikat. Igaz, ezt az alapvetően meghatározó tevékenységét a *Magvető* Szilágyi István, Bálint Tibor, Csurka István, Kocsis István, Mátyás B. Ferenc, Csiki László, Köntös-Szabó Zoltán és mások regényeinek, novellásköteteinek és drámáinak a megjelentetésével is ellensúlyozta, de ha figyelembe vesszük, hogy - a szépirodalom kiadása szempontjából rövid életű *Kozmosz-t* és *Népszavát* nem számítva - a szintetizálni

igyekvő *Szépirodalmi Kiadó* mellett a *Magvető* volt az egyetlen műhelye a mai magyar irodalomnak, akkor ez levon némileg e kétségtelenül pozitív tetszoroszat értékéből.

A *Magyar Írók Szövetségében* a mai liberális ellenzék 1990 előtt is vezető szerepet játszott. S a hatalmuk azóta tovább növekedett az Írószövetség vezetésében is. Hogy a "rendszerváltozásban" játszott "vezérszerepük" mit jelentett valójában, azt azon is lemérhetjük, hogy a posztkommunista-szocialista *Népszabadság* mai vezető publicistái éppen az akkori és mostani liberális ellenzék soraiból emelkedtek ki. Sajnos a mai Írószövetség már régóta nem a nemzeti irodalom irányzatainak összefogó kerete, műhelye. S az Írószövetség égisze alatt megjelenő irodalmi lapok, a *Magyar Napló* és a *Kortárs* - több tucat liberális szellemiségű művészeti orgánummal együtt - éppen az irodalmunk nemzeti jellege, tradíciói ellen folytatnak az "egyetemes magyar irodalom" jelszavának leple alatt aknamunkát. Sajnos az Írószövetség jelenlegi keretei között reménytelen a nemzeti talajból, magyar valóságból sarjadó irodalom ügyének hatékony védelme, hiszen a népi-nemzeti írók egy részének - érthető - távolmaradása miatt az elnökségben, választmányban túlnyomó többségbe került, liberális-posztavantgárd gondolkörben kerengő írók a "fiatal alkotók" József Attila Körén keresztül korlátlanul növelhetik a tagfelvételekkel a posztmodern bázisukat és az egzisztenciális okok miatt sokszor kényszerből liberális álcát öltő írókból létrejövő holdudvarukat.

Az 1990 előtti években - nagyon sok népnemzeti alkotó tiszta, naív hite is közrejátszott ebben - valami egységfront látszott kialakulni a szövetségben belül, a Kádár-rezsim ellen, a rendszerváltozás érdekében. Ma már szó sincs erről, lassan a nemzeti és a liberális írók közötti párbeszéd is lehetetlenné válik, éppen a korábbi "egységfront" álságos mivolta miatt. Hiszen a szocializmus-ellenességükkel *akkor* a liberális szellemiségű írók még a nemzetellenes tevékenységüket is szüneteltették átmenetileg: nem kevés önmegtartóztatással. Mára viszont már az a paradox, skizofrén helyzet alakult ki, hogy az elnökség - a választmány megkérdése nélkül - "tiltakozik" a Csucs László és Nahlik Gábor vezette rádióban és televízióban kialakult "önkényes állapotok" miatt, s utána az elnökség elnöke, Tornai József a Csucs László és Nahlik Gábor által irányított médiák elleni támadások miatt is protestál a népi-nemzeti írókkal együtt: ilyen módon önmagától is élesen elhatárolódva.

Viszont a *Színházművészeti Szövetség* vezetőinek csak egy éneje van, kétségtelen. Különösen az ott vezérszerepet játszó Koltai Tamás színikritikusnak. A liberális beállítottságú "szakemberek", igazgatók, rendezők, dramaturgok és írók már 1990 előtt sora foglalták el színházainkat, a "rendszerváltozás" után a folyamat még erőteljesebben folytatódott. A magyar tradíciókból kinövő, a sorskérdéseinket központba állító drámának jószerivel már csak egyetlen műhelye maradt: a *Nemzeti Színház*. A színház új vezetése

(Ablonczy László, Sik Ferenc) sem tudott egy ideig még a valódi súlyú magyar dráma színpadra segítéséért hatékonyan fellépni: eleinte meg kellett elégedniük Sütő András drámájának, az *Advent a Hargitán*-nak másoron tartásával, Páskándi Géza régi színművének, a *Tornyot választok*-nak a felújításával. Az idei évadban viszont beértek a színház vezetésének erőfeszítései: a *Nemzeti* újból a magyar dráma műhelye lett. Ezt nem bírta Koltai Tamás és az általa képviselt, a magyar (?) színházi élet mintegy 95 százalékát jelentő hatalmi kör elviselni: a színikritikus gyűlölködő, pocskondiázó írással támadta a színház vezetését. Régóta tartó folyamat a magyar történelemből és a jelen valóságából építkező dráma kiszorítása színházainkból, s "középkor- európai modelldrámákkal", "egyetemes emberi léthelyzeteket" megjelenítő posztmodern, abszurd színművekkel történő helyettesítése. A magyarságot gyalázó, a mátészalkai "fekete vonat"-jelenetben nemzetünket a cigányság lump elemeivel azonosító *Halleluja* című, a *Színházművészeti Szövetség*, személy szerint Koltai Tamás által a színikritikusok díjára javasolt darab - az egyik drámairói vezéregyéniségük, Kornis Mihály terméke - jelzi az általuk képviselt vonulat csúcsát. De a fojtott és üvöltő neuraszténiát színházi produkcióvá avató Spiró György, Nádas Péter élő klasszikussá varázsolása, beillesztésük Kornissal együtt a magyar dráma Füst Milán=Örkény István nevével fémjelzett "legnagyobb vonulatába", elképesztő vállalkozásnak tűnhetne, ha nem tudnánk, hogy a színházi élet szinte valamennyi műhelyének s azok sajtóinak birtokában - aktív SZDSZ-es önkormányzati támogatás mellett - *mindent megtehetnek*. A körükhöz tartozó, a *Népszínházban* az 1983/84-es évadban (!) bemutatott darabjával még harsány nyíltsággal a Kádár-rendszer és a kommunizmus dicsőségét zengő Schwajda György a város közönségét semmibe vevő hosszú szolnoki regnálása után úgy távozott a *Szigligeti Ede Színház* éléről, hogy gyakorlatilag beiktattatta utódját a direktori székbe Spiró György személyében, s ő maga pedig Törőcsik Marival együtt egy újabb teátrumot vett birtokba: a *Művész Színházat*, Budapesten. Ez a Cosa Nostra-szerűen működő színházi gépezet nemcsak a magyar dráma leginkább Sütő András, Csurka István, Páskándi Géza, Kocsis István nevével fémjelzhető, *valóban jelentős* vonulatát igyekszik kiiktatni a magyar színházi élet áramából, de áthatolhatatlan falat emel a magyar tradíciókból építkező új írók elé is, s még a világirodalom drámáiból is sajátos önkénnyel válogat: száműzve vagy meghamisítva az egyéni sorsdráma, lélektani dráma legnagyobb mestereit: Ibsent, Strindberget, Csehovot, O'Neill-t.

Csak ilyen körülmények között lehet - logikailag - megérteni például Kerényi Imre különös szereptévesztéseit. Nyilván 1990 előtt közvetlenül s a választások idején az MDF-ben látta a dinamikus, győztes erőtt, a nyugati polgári demokrácia - nálunk még nagyobb súllyal érvényes - játékszabályait kellően

nem ismerve, naív módon azt hitte, hogy a *hatalom* a választásokon győztes erő oldalán van. Hamar rájött persze a tévedésére, ezt a Csurka István elleni otromba támadásaival közszemlére is tette. Persze akkor már az önkormányzati választások eredményét is maga mögött tudhatta, s nyilvánvalóvá vált számára, hogy kik a színházak igazi gazdái. Nyilvánvaló ez ama 158 színész számára is, akik aláírásaikkal a rádióban és a televízióban "uralkodó állapotok" ellen tiltakoztak. Közülük Papp János aláírása lepelt meg leginkább: a kiszolgáltatottságból következő személyiség-felmorzsolódás talán legriasztóbb tünetét éppen az ő kétszer is (egy másik, értelmiségi-írói névsorban is) deklarált aláírásában véltem felfedezni. Hiszen Papp János hosszú éveken át a *Berzsenyi-Társaságban* oly sokat tett a nemzeti szellemű irodalom, költészet tolmácsolásáért, nyaranta a diákok számára - ingyen - Berzsenyi-túrákat vezetett.

Vigasztalan a kép akkor is, ha magyar filmgyártás, televízió és rádió tevékenységének *egészére* tekintünk. A hímsorok, politikai műsorok, dokumentumfilmek interpretálása terén végbement pozitív változások a rádióban és a televízióban - amelyek egyébként csak részben ellensúlyozhatják a szociálliberális sajtó nyomasztó túlsúlyát, a nemzeti érdeket markánsan védő jobboldali napilap hiányát - nem feleldhetik el velünk azt a tényt, hogy a televízióból és a filmgyártásunkból feltűnő módon hiányoznak a magyar történelmet hitelesen megjelenítő játékfilmek, s a mai életünk *valódi* konfliktusait, a külső-belső erők által fenyegetett nemzetünk létkérdéseit feltáró alkotások. A Kádár-rendszerben felnőtt mai néző sokkal többet tud a televízióban és a mozikban vetített filmekből a francia, angol vagy a mindössze háromszáz éves amerikai történelemről, mint a saját nemzete históriájáról. Ez a tény is jelezte majd fél évszázadon keresztül a magyar szellem gyarmatosítását, a tudatlanságban tartott, a nemzetünk dicső korszakainak és erőfeszítéseinek felemelő megismerésétől megfosztott, aztán pedig minden lehetséges eszközzel a "Nyugat" nagysága előtt tisztelegtetett népben a kisebbségi érzés kialakítását, amely érzésnek már szinte vágya, óhajta kell törpe magyarságának elfeledését, s a "nagy, dinamikus" népek szemléletéhez való idomulást, eme nagyhatalmak bennszülött módjára történő kiszolgálását.

Kísérletek történtek ugyan a filmművészetben is a magyar történelem hiteles és drámai erejű bemutatására (Sára Sándor, Gyöngyössy Imre, Kabay Bama, Szomjas György és mások filmjei, Csoóri Sándor és Dobai Péter forgatókönyvírói munkássága), de a filmgyártás "történelmi vonulatának" fő irányát nem az ő műveik jelezték sajnos, hanem a Jancsó Miklós-Hernádi Gyula páros rosszízű hamisításai, a "forradalmi-népi" és "úri-nemzeti", vörös és pirosfehér-zöld ellentétpárkrealásai, a képsíkok szereplőinek monomániás, neuraszténiás keringései.

Értékek holt terekben

A hegemoniára törő, s a hetvenes évek derekára, második felére túlsúlyba is jutott posztavantgárd-posztmodern művészet mély és egyre átjárhatóbb szakadékokat robbantott az irodalom és az olvasóközönség közé. Szó szerint robbantott, hiszen a hatvanas évek az olvasókedvnek csak 1948 előtt érzékelhetett felporzását hozták, s az olvasói horizont esztétikai, világirodalmi kitágulását is, amelyre már a tanulmányom első részében utaltam.

Az olvasók elillanása, a *posztmodern-posztavantgárd túlsúly* miatt szinte a mai magyar irodalom egészéből való kiábrándulása éppen akkor kezdődött, s folytatódott ijesztő gyorsasággal, amikor hosszú várakozás után, a hetvenes években a magyar irodalomban a legjelentősebb művek születtek meg. A szépprózában a vajdasági Gion Nándor regényei, a századelőtől a második világháborúig ívelő történelmi időszakot átfogó, a vérbő valóságot és az álmok világát a költészet és a valóság szintézisébe szövő *Virágos katona* és *Rózsaméz*, az erdélyi Bálint Tibor sötétebb csillámú, tragikogroteszk tónusú kolozsvári krónikái, a *Zokogó majom* és a *Zarándoklás a panaszfalhoz*, a szintén kolozsvári Szilágyi István *Kő hull apadó kútba* c. regénye, amely a népi-paraszi és a nemes-nemzeti érzelm- és gondolatvilág döbbenetes ütközését oltja egy szerelmi dráma balladai sűrítésű anyagába, Szabó Gyula tetralógiája, *A sátán labdái*, az anyaországban pedig már Cseres Tibor Parázna szobrokja előlegezi némileg a később megszülető nagy művet, az erdélyi história kilencven évén átívelő *A vizaknai csaták* c. regényóriást. A dráma műfajában ekkor születnek Sütő András legjelentősebb darabjai, a *Csillag a máglyán* és *A lócsiszár virágvasárnapja*, Székely János *Caligula helytartója*, Páskándi Géza *Vendégsége*, Kocsis Istvánnak *A nagy játékos* c. történelmi drámája és az évtized egyik legnagyobb színpadi játéka, Csurka István *Házmestersiratója*. De a magyar líra is ekkor ér fel újra a század eleji és a két világháború közötti ormok magasságába: Pilinszky János, Weöres Sándor költészete után, mellett Nagy László és Juhász Ferenc magyar mondavilágból és népköltészetből táplálkozó lírájának és elementáris erővel zuhogó prózaverseinek Kányádi Sándor, Szabédi László és Szilágyi Domokos költészete a méltó változata odaát, Erdélyben.

A népből sarjadó irodalmunk nemzeti szelleme, tehetsége kihordta a történelmi idő lehetséges időszakában a remekműveket, de ezek a kimagasló teljesítmények a hatalom és az urbánus-liberális szekértábor manipulatív értékrendje s az olvasóknak a posztavantgárd-dömping miatti általános kiábrándultsága miatt egyre inkább holt terekbe kerültek, a kritika sem méltatta a súlyuknak megfelelően ezeket a műveket, s az olvasóközönség sem figyelt fel szélesebb körökben rájuk. S mivel esztétikai és ideológiai szempontból egyaránt falak emelkedtek a nemzeti elkötelezettségű irodalom elé: ezeken a falakon már egyre kevesebben tudtak áttörni.

Esztétikai szempontból avittnak minősült mindaz, ami realista vagy akár realizmus-közeli mű volt, a nemzeti tradíciókból építkezés pedig nemcsak a Kádár-Aczél rezsim kultúrpolitikájának, hanem az úgynevezett "polgári ellenzéknek" a gyűlölködését is kiváltotta. S ez azt jelentette gyakorlatilag, hogy pár népi-nemzeti orgánium kivételével (*Tiszatáj*, *Alföld*, *Forrás*, *Napjaink*, a *Népszava* kulturális rovata és a *Magyar Nemzet* kulturális rovatának leginkább a Ruffy Péter által gondozott szférái) nemigen lehetett a magyar értékek képviselőinek megszólalniuk. És az irodalom "utánpótlása" már a hetvenes-nyolcvanas években a posztmodern József Attila-Kör felől érkezett: ezek a fiatal írók, költők csak az avantgárd kötelező útvesztőin keresztül remélhették - Balassa Péterék révén - a labirintus Ariadne=fonalának megtalálását.

Ennek ellenére Simonffy András *Kompország katonái*, Csiki László *Titkos fegyverek*, Köntös-Szabó Zoltán *Trianon gyermekei* c. regényeivel, Tamás Menyhértnek a bukovinai székelyek kálváriáját feldolgozó regénytetalógiájával, Lázár Ervin, Mátyás B. Ferenc elbeszéléseivel, Csoóri Sándor, Ágh István, Bella István, Kiss Benedek, Utassy József, Tóth Bálint, Döbrentei Kornél, Lezsák Sándor, Kiss Dénes költészetével, Gyurkovics Tibor groteszk színpadi játékaival, Csiki László drámáival, Czákó Gábor szatirikus színdarabjaival (a névsor korántsem teljes) a nemzeti ihletésű irodalom tovább gazdagodott.

Az irodalom és az olvasók közötti szakadék feltöltése liberális módra

A hatalom által építgetett posztmodern-posztavantgárd piramis csúcsára csak párezer liberális értelmiség tekintete ért fel. A tömegek csak messziről és egyre növekvő ellenszennvel tekintettek a megszokott, kedves olvasmányaik helyét elfoglaló torzszülemény építményre. Ezért a kulturális élet egészét mozgató Nagy Gépezet gondoskodott a tömegek szellemi eledeléről is: a liberális agymosás elkötelezett szolgálatában.

Nem volt nehéz kiszámítaniuk, hogy a posztmodern-dömping miatt szinte az irodalom egészétől elfordult tömegek máshol keresnek maguknak kárpótlást, s ezt a könyvpiac liberalizálásával, a cenzúrát képviselő *Kiadói Főigazgatóság* megszüntetésével, a magánkönyvkiadók tucatjainak, majd százainak megjelenésével meg is tudják találni. Az aczéli kulturpolitika már a hetvenes-nyolcvanas években is ösvényeket nyitott a "nagy olvasás-szociológiai robbanáshoz": gondosan vigyázva arra, hogy a már akkor beözönlő amerikai, angol krimik és egyéb lektűrök kiadásának kezdődő áradatában nehogy feltűnjenek a századelő és a két világháború közötti magyar könyvkiadás nemzeti szellemű lektűrjei és történelmi ifjúsági regényei is.

Nagyon jól tudták, hogy az avantgárd szöveg-regények agytornáira és a liberális "filozófia-rendszerek", történelemhamisítások produktumaira felettebb kevesen ácsingóznak. Úgy vélték: a

kisebrendűségi érzéssel szisztematikusan átítatott, a vesztett háborúkkal, őszirózsaszínű és vérvörös forradalmakkal, Trianonnal és az 1956-os szabadságharc vereségével sújtott, a negyvenvalahány éves kommunista rendszerrel lebunkózott magyarságot a sorsát feledtető mákonyokkal kell elringatni. "Törpe mivoltát" feledtetve megcsillantani előtte a gazdag és diadalmas "nagy népek" sikerének titkát felfedő szellemi élvezeteket. Az olyan könyveket, amelyeknek a klisékből összetákolt, uniformizáltan gazdag és győztes hőseit, rózsaszín stílusát, szappanbuborék-álmait milliárdnyi, nemzetközi tőke által boldogított ember érti és élvezi világszerte. Amelyek a megnyomorított, egészséges reményeikben megcsalt kisemberek milliói elé vetítik a gazdagodás és az elérhető boldogság illúzióját, azt az érzést, hogy mindez számukra is elérhető lesz, ha a nyugati fogyasztói világ normáihoz igazodnak, s a hazai valóságuk nyomorúságának "provinciális" gondjairól megfeledkeznek. Eme mag sajnos termékeny talajba hullott: a fiatalság szellemi lezüllesztését - egymást követő nemzedékeken át - már a hatvanas évek elején elkezdte az akkor még különben meglehetősen ortodox kommunista Kádár-rendszer a KISZ-szervezetek állandósított diszklubjaival.

Az internacionális tőkével szövetségessé hazai liberalizmus pontosan tudta, hogy a könyvkiadás túlnyomó részének az angolszász thriller és a giccses amour-pályákra állítása az amerikai-angol könyvkiadói kapcsolatok kiépítésén, a közös vegyesvállalatok, KFT.-k létrehozásán, s mindenekelőtt a *könyvterjesztés monopóliumainak a megszerzésén múlik*. Korlátlan mennyiségben és műfaji választékban akarták szállítani a magyarságnak nemcsak az agyát átmosó, de még az ösztönvilágát is átalakító, amerikanizáló szemeket. Ösztönvilágot mondtam, s ekkor korántsem csak a kegyetlen és céltalan indulatok felszabadítására gondoltam. Hanem arra is, hogy még a magánéletünk legintimebb szféráját, a szerelmet, a testiséget is irányítani, átgyúmi akarják: a férfi felé sugárzó női test erotikumának a hónaljiszörzet eltüntetésétől a fanszór formájának kialakításáig, a női lábfejnek még az ágyban is cipővel, csizmával történő elrejtéséig minden mozzanatában a hollywoodi-broadway-i receptekhez kell igazodnia, s fordítva, azt is előírják, hogy a gazdagság, "sikeresség" kritériumai mellett a nőnek milyen amerikai kozmetikai termékek illatai alapján kell az "igazi" férfi iránt lángra gyúlni. (Csak emlékeztetőül: Szerjózsa hiába kucorgott a tankjában valamelyik magyarországi orosz laktányában, ő nem tudta és nem is akarta megszabni, hogy milyen kölnit használjunk, legfeljebb megitta, ha hozzájutott.)

Ez már bizony nemcsak a szellem, hanem az ösztönök gyarmatosítása is. Egy infantilis, primitív rendszer világuralmi törekvése. ezt szolgálja a liberális könyvkiadás szinte kizárólagos *amerikai* (csekélyebb számban angol) *dömpingje*. Korántsem a teljesség igényével, nem árt felsorolni a legjellemzőbb műfajukat. A giccses, szigorúan előírt panelekkel

építkező, az európai értelemben vett romantikától nagyon távol eső "szerelmi románcot", l'amour (szép és gazdag férfiak megjelenése rendszerint már családostól hölgyek életének színpadán, a betegség és a problémák minden válfajának kizárásával), a "jó és a rossz" harcát az arctalan jó és rossz öncélú "küzdelmévé" avató vagy az amerikai terjeszkedés szolgálatába állító thriller, akcióregény, kalandregény, kémregény, a sci-fiből kinőtt, az európai és ázsiai népmese gazdag képzeletű burjánzását a hollywoodi klisékkel helyettesítő, a felhígított science fiction világának spielbergi szörnyeit a földünkre telepítő fantasyregények.

Nem tudták volna ezt az amerikai szemétheget reánk borítani, ha nem kaparintják kézbe a könyvterjesztést, ott négy-öt monopóliumot hozva létre, amelyek gyakorlatilag telefonon indoklás nélkül döntenek el évente több ezer kézirat sorsát. A Kádár-rendszerben regnált, egyébként tényleg impotens, jelentős csődtömeget maguk után hagyó három állami monopóliumot (*ÁKV, Művelt Nép, Téka*) úgy "számolták fel", hogy a kulcsemberek rövidesen KFT-kbe, majd monopóliumokba mentették magukat és az állami pénzeket. A kiterjesztők zömét (1988 és 1991 között még úgy is meg lehetett jelentetni nagy példányszámban könyveket, hogy a kiadók egyszerűen megkerülték a fizetésképtelen állami terjesztő vállalatokat) a legkülönbözőbb manipulációkkal a főpolgármesteri hivatal és a kerületi önkormányzati vezetés segítségével száműzték az utcákról (felemelt helypénzekkel, az árusító engedélyek megtagadásával), vagy felfűzték az angolszász-magyar Kft-vel összefonódott nagyterjesztő monopóliumok bérmunkásláncára. A megmaradt kiterjesztő vállalatok ma már nem képesek egy-egy kiadótól annyi könyvet átvenni, amely a rentabilitáshoz szükséges. A kör így bezárult: a nemzeti szellemű művek sem az ifjúsági történelmi regények, sem a lektűrök, és szinte már a legnemesebb veretű szépirodalmi regények formájában sem jutnak át a liberális gyűrűn az olvasóhoz.

A magyar szellemiségű könyvkiadás megteremtésének szükségessége

A hangyák szorgalmával kell védekeznünk és építkeznünk. A magyar élet minden területén. S így természetesen a nemzedékek tudatát formáló könyvkiadásban is. A magyar szellemiség öngyilkosságával lenne egyenlő, ha tovább tűmnénk, hogy a könyvkiadás ilyen hegemonisztikus fölényrel a nemzeti értékeink iránt ellenséges erők kezében maradjon. Ehhez már a munka kezdetekor is két dologgal tisztában kell lennünk. Az egyik az, hogy jelenleg a magyar értékeket közvetítő *könyvterjesztés megszervezése* a legfontosabb feladat. A másik pedig: a könyvkiadás perspektívájának átgondolásakor nem szabad arisztokratikus szemléletet érvényesítenünk, a klasszikus és a mai szépirodalmi művektől, társadalomtudományi munkáktól a gyerekeknek szóló meséig, a történelmi és a jelenünkben játszódó ifjúsági

regényekig, a lektür magyar szellemiségű változatáig minden műfajban meg kell jelennie a nemzeti múltunknak, jelenünknek és jövőnknek. Ezt tették *sikeresen* az elődeink is. Gondoljunk arra, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia időszakában vagy a két világháború között emberek milliói szívtak magukba igaz hazafiságot ifjúsági történelmi regényekből, később nemzeti szellemű lektűrökből, s így jutottak el Móriczhoz, Krúdyhoz, Kosztolányihoz, Szabó Dezsőhöz, Németh Lászlóhoz. Mert az úgynevezett "tömegkultúra" közvetítését sem szabad átengedni nekik: magyarrá kell ezt is lényegíteniünk, nemesíteniünk, ahogy azt például a két világháború között Surányi Miklós, Harsányi Kálmán, Harsányi Zsolt, Gulácsy Irén, Tormay Cecil, Komáromi János és mások tették. A történelmi lektür hagyományai elevenek Magyarországon. Kevésbé eleven hagyományt jelentenek a francia irodalom népszerű perifériájáról származó, de eredetüket tekintve a görög-latin világba és a középkorba visszanyúló kalandregények, pikareszkregények, amelyek azonban a mai angolszász bővlihez képest szinte már szépirodalmi értéket képviselnek. A száműzött mese, cselekmény után nosztalgikusan vágyakozó korunkban a népszerű kalandregények, pikareszkregények magyar változataival is valós nemzeti küzdelmeket lehet megjeleníteni, a jó és a rossz harcának üres angolszász sémáját tényleges magyar érdekek képviseletével lehet megtölteni. Csak így juthat el újra a magyar

olvasóközönség *egésze* Bálint Tiborhoz, Gion Nándorhoz, Szilágyi Istvánhoz, Cseres Tiborhoz: gyerekkori magyar mesékkal kezdve, ifjúsági történelmi regényekkel és minden ízében magyar lektürrel folytatva. Különben továbbra is gátlástalan amerikai iparosok elégitik ki a mese, a történet iránti olvasói kíváncsiságot: egészen a magyar lét és gondolkodás teljes elhalásáig.

A magyar szellemű könyvterjesztés megszervezésével már gombamódra fognak kinőni a semmiből a nemzeti könyvkiadás műhelyei is. S ha az emberek tömegei újra felismerik azt, hogy a nemzeti szellemű irodalom olvasása nem kötelesség, hanem élvezet, mert önnön fajunk értékeit, hagyományait, történelmi múltját és a jövőnk életgazdaságát ismerhetik fel a könyvekben, akkor majd újra fognak olvasni. Mert nem törpeségnek érzik a magyar létet, hanem a szellem és az életlehetőségek óriási birodalmának. De ez a munka nem egyetlen párt vagy mozgalom feladata: ezért a célért meg kell mozdulnia minden nemzetben gondolkodó pártnak és civil szervezetnek. S azt sem szabad elfelejtenünk, hogy a televíziózás, videózás korában az ottani fő áramlatokat jelző filmek hatása közvetlen módon kihat az irodalomra és a könyvkiadás egészére: ha ott megváltozik a magyar szellemiség javára a helyzet, akkor a néző szemlélete az olvasó szemléletét is alapvetően befolyásolni fogja.

Czére Béla

Kmetty János: Utcarészlet